

Politiikka 40:4, s. 327, 1998

Riikka Kuusisto (1998): *Oikeutettu sota ja julma teurastus? Läntisten suurvaltajohtajien sotaretoriikka Persianlahdella ja Bosniassa*. LIKE, Helsinki. 163 s.

Kaikki valinnat johtavat jonkin korostamiseen ja jonkin toisen jättämiseen pois. Maailman kuvaus kapenee aina valittaessa. Valintojen tekeminen on siten järkevää.

Kuusisto on valinnut hyvin. Hän ei ole yrittänyt tehdä kaikkea, mutta tekee hyvin sen minkä on päättänyt tehdä. Tutkimus on omaperäisesti toteutettu, rakenteellisesti selkeä, lähinnä Chaïm Perelmanin, Kenneth Burken ja Stephen Toulminin metodisiin lähtökohtiin nojautuva, hallittu tutkimus Yhdysvaltain, Britannian ja Ranskan ulkopoliittisten johtajien argumentaatiostrategioista heidän johtaessaan Persianlahden ja Bosnian kriisien hallinnointia. Tutkimus on alunperin kirjoitettu lisensiaatintyöksi. Se on yksi niistä opinnäytetöistä, jotka ehdottomasti on kannattanut julkaista laajemman lukijakunnan rikastuttamiseksi.

Teksti on paikoitellen hiukan ilmavaa, mutta selkeää, mielenkiintoista ja miellyttävää lukea. Johdanto on lyhyt ja napakka, johdattaen aikailematta tekstiin, ja metodinen viitekehys on, vaikka hiukan luettelomainen, asianmukaisesti esitetty. Luvun 4 muodollinen analyysi johtajien retorisisista strategioista on samoin selkeä. Parhaimmillaan teos on luvussa 3, missä esitetään ne tarinatyyppit, joilla ulkopoliittiset johtajat ryhtyivät eri auditorioille konflikteista kertomaan, ja erityisesti luvussa 5, missä näitä tarinoita analysoidaan tarkemmin.

Tärkein Kuusiston havainnoista on, että tarinoille annettu muoto oli Yhdysvaltain, Britannian ja Ranskan ulkopoliittisten johtajien "toiminnan ydin, ei sen koriste tai lisuke. Heidän lausunnoissaan muodostuneet kertomukset ja selitykset valmistivat yleisöä lännen ratkaisujen ja toimintamallien hyväksymiseen sekä etu- että jälkikäteen – ratkaisujen motorisen toimeenpanon ollessa 'pelkkää' fyysistä liikettä" (s. 83). Kriisien alussa valittu tarinointistrategia johti melko suoraviivaisesti sen hallinnointiin, käytettyjen keinojen valintaan ja tarinoihin sopivia loppuja kohti etenemiseen (s. 118). Oikeus- ja sotilasteknisesti helppo Persianlahden kriisi argumentoitiin onnellisesti päättyvistä saduista, jännittävistä peleistä, reippaista urheilukilpailuista ja laskelmoivasta kaupankäynnistä poimittujen metaforien avulla romanttiseksi sankaritarinaksi, missä Yhdysvaltain johtama kansainvälinen ritarijoukko päihittää Irakia hallitsevan hirviön (s. 119). Tarina rakenne itse yllytti toimintaan ja antoi toiminnalle muodon.

Bosnian kriisi puolestaan argumentoitiin näytelmien, painajaisten, luonnonkatastrofien ja suonsilmäkkeiden tyyppisten metaforien avulla tragediaksi, jolle ei voi tehdä mitään. Tragedia on asia, joka tapahtuu näyttämöllä: sitä katsotaan, näyttelijöiden tuskaan eläydytään ja annetaan heille henkistä tukea, mutta näytelmän sekaan ei mennä itse kärsimään ja sotkemaan sitä, minkä traagisen näytelmän luonteesta johtuen pitääkin tapahtua (s. 133).

Tutkimus ei pyri olemaan tapahtumien kokonaisvaltainen analyysi: "tämän teoksen tarkoitus ei ole ollut kertoa totuutta Persianlahden ja Bosnian konflikteista" (s. 154). Se keskittyy tiukasti kolmen suurvallan johtajien retoriikkaan. Kuusiston järkevän valinnan käänköpuoli on, että heistä muodostuu tutkimuksen ainoita todellisia toimivia subjekteja, koska muiden argumentaatiota ei analysoida. Konfliktien ratkaisu, maailman rauhasta ja turvallisuudesta huolehtiminen ja vastuu kyvyttömyydestä lopettaa nopeasti naisten ja lasten kärsimykset, etenkin Bosniaa käsittelevissä osissa, jää ikäänkuin näiden suurvaltasetien harteille. Tämä ei varmastikaan ole ollut

Kuusiston tarkoitus, ja järkevä lukija ottaa hänen valintojensa perusteet huomioon, mutta teos on silti lukukokemuksena näiltä osin hiukan yllättävä.

Samanlainen epäselvyys näkyy myös siinä tehtävänmäärittelyssä, minkä tekijä kertoo itselleen antaneensa. Hän sanoo – jos tulkitsen hänet oikein – pyrkineensä vastaamaan ensisijaisesti kysymykseen *miksi* länsijohtajat kertoivat sellaisia tarinoita kuin kertoivat, ja *toissijaisesti kysymykseen miten* he sen tekivät (s. 12). Vastaukset miksi-kysymyksiin ovat teoksessa kuitenkin harvoja ja lyhyitä. Miksi-kysymyksiin vastaamiseksi tarvittaisiin poliittista teoriaa, joka selittää millainen maailman rakenne on. Poliittisen taloustieteen, imperialismin, geopolitiikan, realismin, funktionalismin, oligarkian, demokratian, psykoanalyysin yms. teorit antavat, tosin jokainen erilaisia, vastauksia miksi-kysymyksiin, mutta tällaiset teorit Kuusisto on valinnut tutkimuksestaan pois.

Retorinen metodi ei muodoltaan etsi vastauksia tällaisiin kysymyksiin vaan nimenomaan miten-kysymyksiin: *miten* kriisit argumentoitiin johtajien kannalta sopiviksi. Retoriikka metodina ei moralisoi, ei arvota, ei ota kantaa, ei etsi syitä; se yksinkertaisesti analysoi miten kielellä tehdään politiikkaa. Sen vahvuus, kuten Kuusiston teoksenkin vahvuus, on sen kapeudessa. Kapea mahtuu pieniinkin paikkoihin, ja sitä on helppo yhdistellä muihin. Retorista analyysia voi nautinnollisesti yhdistellä miksi-kysymyksiin vastaaviin teorioihin. Nehän eivät tietysti ole tarinaperinteestämme erillään olevia ajatusmuotoja, vaan teoriatkin voidaan tyypitellä romansseiksi, komedioiksi, tragedioiksi ja satiireiksi. Niiden avulla vain tutkija pystyy, analysoidessaan muiden tarinoita, samalla kertomaan oman tarinansa aiheesta. Ehkä Kuusisto tekee niin seuraavassa tutkimuksessaan.

Joka tapauksessa, jos haluaa ymmärtää 1990-luvun konflikteja ja maailmanpolitiikkaa, voi nyt käsillä olevaa kirjaa erinomaisesti lukea yhdessä muiden näitä tai vastaavia konflikteja käsittelevien tutkimusten kanssa.

PEKKA KORHONEN